

THE URBAN BURDEN
OF DISEASE ESTIMATION
FOR POLICY MAKING

ПОДГОТОВКА НА ГРАДОВЕТЕ ЗА ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО МУ ВЪРХУ ЗДРАВЕТО

Градовете са местата, в които изменението на климата и въздействието му върху здравето се преплитат най-видимо, но и в които можем да постигнем най-бързи подобрения.

Необходими са интегрирано управление на климата и здравето и подходящо финансиране, за да се осигурят ползи за здравето, за които няма да съжаляваме, включително по-малко случаи на преждевременна смърт от горещини, по-чист въздух и по-голяма социална устойчивост.

Чрез интегриране на мерки за адаптиране и смекчаване в плановете за действие на градовете в областта на климата лицата, отговорни за вземането на решения в градовете, могат да осигурят по-добри ползи за здравето, като същевременно насърчават равнопоставеността по по-ефективен от гледна точка на разходите начин.

АДАПТИРАНЕ КЪМ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

В Европа повече от 70 % от населението живее в градски райони и се очаква този процент да се увеличи.¹

Тъй като Европа се затопля два пъти по-бързо от средната стойност в световен мащаб,² градовете изпитват по-чести и по-сериозни въздействия във всички сектори,³ което води до икономически загуби⁴ и вреди за общественото здраве.

КЛИМАТЪТ И ЗАМЪРСЯВАНЕТО НА ВЪЗДУХА

Горещият климат вече е основен фактор за увреждане на здравето в градските райони. През 2025 г. почти две трети от 24 400-те смъртни случая, регистрирани в европейските градове, се дължат пряко на горещините,⁵ особено при уязвимите хора.

Гъсто застроената и гореща градска среда може да задържи атмосферните замърсители, създавайки остров на замърсяване, където замърсяването и горещината се подсилват взаимно. Това значително влошава респираторните и сърдечносъдовите заболявания, като увеличава случаите на преждевременна смърт.^{6,7}

ЕФЕКТЪТ НА ГРАДСКИЯ ТОПЛИНЕН ОСТРОВ (ГТО)

Гъстата инфраструктура, топлозадържащите повърхности, големият обем на сградите и ограничените зелени площи увеличават въздействието на изменението на климата в градските райони. Ефектът на ГТО може да повиши температурата на повърхностите с 10-15°C.⁸

По-горещите климатични условия също така спомагат за разпространението на патогени. В Европа почти две от всеки три трансмисивни и зоонозни заболявания са повлияни от изменението на климата.⁹

ЕКСТРЕМНИТЕ ТЕМПЕРАТУРИ

Високите температури влошават сърдечносъдовите и респираторните заболявания, а покачващите се нощни температури намалява способността на организма да се възстановява, което увеличава кумулативния стрес. Уязвимите групи са непропорционално засегнати и често имат най-малък достъп до охлаждане, зелени площи или поддържащи услуги.

СМЕКЧАВАНЕ НА ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И АДАПТИРАНЕ КЪМ НЕГО

Повече от половината европейски градове имат специални планове за действие в областта на климата (ПДОК).¹⁰

ПЛАНОВЕТЕ ЗА ДЕЙСТВИЕ В ОБЛАСТТА НА КЛИМАТА

ПДОК представляват рамка за стратегическо планиране, която градските власти използват за намаляване на емисиите на парникови газове (смекчаване на последиците),¹¹ като същевременно намаляват уязвимостта на хората и активите (адаптиране) и повишават цялостната си способност за справяне с последиците от изменението на климата (устойчивост).

ПДОК могат да осигурят по-здравословна градска среда, да помогнат за намаляване на въглеродните емисии и да изградят устойчивост, като същевременно намалят замърсяването^{13,14} и риска от неправомерни действия.¹⁵ Въпреки това само малка част от градовете в ЕС разглеждат в своите планове както смекчаването на последиците от изменението на климата, така и адаптирането към него.

Разпокъсаните структури на управление и несъгласуваното финансиране често водят до дублиране, пропуснати полезни взаимодействия и неефективност.¹⁶ Например, по отношение на снижаването на температурата в градовете, за да се постигне адаптиране,

може да липсват програми за подобряване на енергийната ефективност, финансирани за смекчаване на последиците.¹⁷

Секторното мислене и процеси също допринасят за маргинализиране на здравните теми на градско равнище. Например градовете в ЕС често разглеждат действията в областта на климата и здравето като национална отговорност.

Неотдавнашните проучвания сочат, че нито един град в ЕС не отдава силен приоритет на интеграцията на мерките в областта на климата и здравеопазването, а само една трета (36 %) включват стратегии за адаптиране в областта на здравеопазването.¹⁸

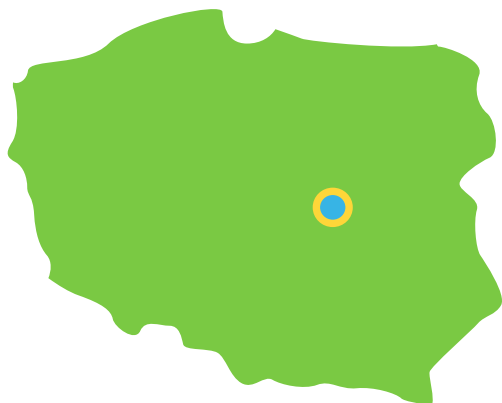
РАМКАТА НА ЕС ЗА УСТОЙЧИВОСТ СПРЯМО ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА

Новата интегрирана рамка на ЕС за устойчивост спрямо изменението на климата се очаква да бъде въведена в края на 2026 г.²⁰ Тя има за цел да установи по-амбициозен подход към устойчивостта спрямо изменението на климата, който да обхваща държавите членки и ЕС като цяло.

Рамката ще следва констатациите от първата Европейска оценка на риска, свързан с климата (EUCRA). В тази оценка се предупреждава, че 36 риска, свързани с климата, вече са достигнали критични равнища и се подчертава необходимостта от спешни и решителни действия. Здравеопазването е един от петте включени приоритета.

ИНТЕГРИРАНО СМЕКЧАВАНЕ НА ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И АДАПТИРАНЕ КЪМ НЕГО

ВАРШАВА (ПОЛША)

ПРОФИЛ НА КЛИМАТИЧНИЯ РИСК

Варшава е изправена пред климатичните рискове, характерни за континентална или Западна Европа, свързани с увеличаване на горещите вълни и екстремни метеорологични явления.²⁴ Нарастващият риск от ефекта на градския топлинен остров е особено важен.^{25, 26}

МЕРКИ В ОБЛАСТТА НА КЛИМАТА

В политиката на Варшава в областта на климата се предвиждат действия за адаптиране и смекчаване на последиците, които трябва да се изпълняват едновременно.²⁷ Например Варшава отдава приоритет на няколко интегрирани мерки за действие в областта на климата, включително опазване и увеличаване на зелените площи, подобряване на енергийната ефективност и инвестиране в устойчив транспорт.

СОФИЯ (БЪЛГАРИЯ)

ПРОФИЛ НА КЛИМАТИЧНИЯ РИСК

София е изправена пред климатичните рискове, характерни за Централна и Източна Европа, свързани с нарастващо излагане на екстремни температурни условия, които се засилват от голямата плътност на жилищното застрояване, както и с екстремни метеорологични явления.²⁸

МЕРКИ В ОБЛАСТТА НА КЛИМАТА

В договора за климата на София, съобразен с градската специфика, се включват мерки за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптиране към него, като се обръща внимание на неклиматичните фактори и тяхното въздействие върху уязвимите групи от населението.²⁹ Например градът планира ландшафтни методи, които спомагат за ускорения растеж на дървета и оформянето на по-пълни корони, така че те да могат да абсорбират повече въглерод, да охлаждат градските райони и да направят зелените площи по-здрави и по-устойчиви.

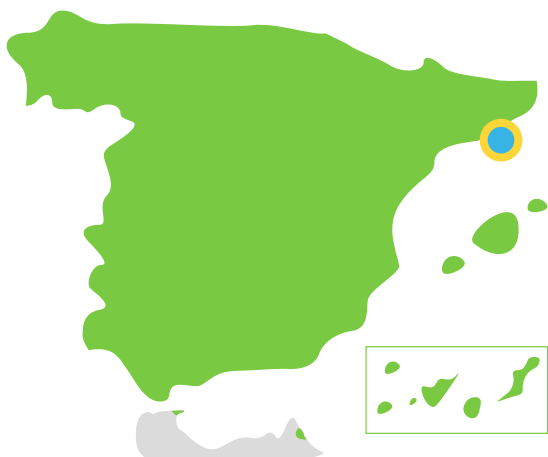
БАРСЕЛОНА (ИСПАНИЯ)

ПРОФИЛ НА КЛИМАТИЧНИЯ РИСК

Барселона е изправена пред климатичните рискове, характерни за страните от Южна Европа, включително екстремни температурни условия и горещи вълни, които вече са на критични равнища²¹ и които се засилват от голямата плътност на жилищното застрояване, както и повишен риск от трансмисивни заболявания.

МЕРКИ В ОБЛАСТТА НА КЛИМАТА

Барселона увеличи използването на природосъобразни решения в инфраструктурата, за да намали емисиите на парникови газове, като същевременно подобри градското биоразнообразие и ползите за жителите, включително достъпни охлаждателни пространства. Например градът създаде подробна карта на дърветата,²² чрез която се проследява градското биологично разнообразие с помощта на съществуващи инструменти, напр. „Copernicus“, което спомага за подобряване на зелените пространства и повишаване на тяхната устойчивост, напр. проекта „EnRoute“.²³

ФИНАНСИРАНЕ НА ДЕЙСТВИЯТА В ОБЛАСТТА НА КЛИМАТА

Прогнозните инвестиции, необходими за изграждане на устойчивост спрямо изменението на климата в цяла Европа, възлизат на 15-64 милиарда евро годишно до 2030 г.³⁰

В проучване от 2023 г. сред подписалите Мисията на ЕС за адаптиране към изменението на климата беше установено, че почти всички анкетирани градове (93 %) посочват недостатъчното финансиране като едно от най-големите предизвикателства пред изпълнението, например за покриване на инвестициите, препроектиране и обновяване, необходими за увеличаване устойчивостта на европейските градски центрове към изменението на климата.³¹

Градските власти са изправени пред големи, свързани с прехода разходи за планиране, координация и кадрови капацитет. Адекватните инвестиции могат да подпомогнат градовете в стремежа към широкомащабно, трансформиращо адаптиране, загърбвайки малките по обхват поетапни мерки.³²

Създаденият от Европейската комисия Капиталов център за неутрални по отношение на климата градове е пример за платформа, предназначена да подпомага подготовката и финансирането на интегрирани проекти за адаптиране и смекчаване на последиците от изменението на климата.³³ Спешно са необходими повече такива целеви фондове и финансиране за насърчаване на междусекторното сътрудничество.

СЛЕДВАЩИЯТ БЮДЖЕТ НА ЕС 2028-2034

Дългосрочният бюджет на ЕС предвижда многогодишна финансова рамка (МФР) със специални разходни програми.

За следващия бюджет на ЕС Европейската комисия предложи 35 % разходи за цели в областта на климата (смекчаване и адаптиране) и околната среда.

Тези разходи обаче не са достатъчни за справяне с изменението на климата, загубата на биологично разнообразие и замърсяването, което подкопава целите на ЕС за опазване на здравето,³⁴ особено на уязвимите групи от населението, които страдат най-много от увеличеното от изменението на климата замърсяване на градовете.³⁵

ПРЕПОРЪКИ ОТНОСНО ПОЛИТИКАТА

ЛИЦАТА, ОТГОВОРНИ ЗА ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ НА ГРАДСКО РАВНИЩЕ

- Приемане на интегрирани стратегии в областта на здравеопазването, смекчаването на последиците от изменението на климата и адаптирането към него
- Следва да се даде приоритет на интегрираните действия за градско развитие там, където потребностите от обществено здравеопазване са най-големи, а капацитетът — най-слаб
- Възприемане на интегриран подход за защита на здравето на хората от въздействията на климата, като различните ведомства на градските управи си сътрудничат с органите по здравеопазване и жителите при планирането и изпълнението

ЛИЦА, ОТГОВОРНИ ЗА ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ НА РАВНИЩЕ ЕС

- Превръщане на инвестициите за опазване на здравето в приоритет в рамката за устойчивост спрямо изменението на климата и управление на риска, особено в областта на енергетиката, транспорта, селското стопанство, промишлеността и градоустройството
- Включване на финансиране за здравеопазване и адаптиране към изменението на климата, особено за природосъобразни решения, в следващия бюджет на ЕС за периода 2028-2034 г.
- Засилване на ролята на градовете и регионите в дългосрочния бюджет на ЕС със специално финансиране за увеличаване на интегрираните мерки за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, които да носят ползи за здравето, особено за уязвимите групи

- 1 United Nations (2025) World Urbanization Prospects 2025. <https://population.un.org/wup/publications>
- 2 The Copernicus Programme (2025) Why are Europe and the Arctic heating up faster than the rest of the world?. <https://climate.copernicus.eu/why-are-europe-and-arctic-heating-faster-rest-world>
- 3 European Environment Agency (2024) Urban adaptation in Europe: what works?. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/urban-adaptation-in-europe-what-works>
- 4 European Environment Agency (2024) European Climate Risk Assessment. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/european-climate-risk-assessment>
- 5 Barnes, C., Konstantinoudis, G., Masselot, P., et al. (2025) Summer heat deaths in 854 European cities more than tripled due to climate change. Imperial College London. <https://hdl.handle.net/10044/1/123873>
- 6 Intergovernmental Panel on Climate Change (2014) Summary of Policymakers. <https://hero.epa.gov/reference/11196316/>
- 7 Project Exhaustion. <https://www.exhaustion.eu/>
- 8 European Environment Agency (2024) Urban adaptation in Europe: what works?. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/urban-adaptation-in-europe-what-works>
- 9 Mora, C. et al. (2022) Over half of known human pathogenic diseases can be aggravated by climate change. <https://doi.org/10.1038/s41558-022-01426-1>
- 10 European Environment Agency (2024) Urban adaptation in Europe: what works?. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/urban-adaptation-in-europe-what-works>
- 11 Intergovernmental Panel on Climate Change (2014) Summary of Policymakers. <https://hero.epa.gov/reference/11196316/>
- 12 Sharifi, A. (2020) Trade-offs and conflicts between urban climate change mitigation and adaptation measures: A literature review. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122813>
- 13 Salmond, J. A., Tadaki, M., Vardoulakis, S., et al. (2016) Health and climate related ecosystem services provided by street trees in the urban environment. <https://doi.org/10.1186/s12940-016-0103-6>
- 14 NERC/Centre for Ecology & Hydrology (2012) Understanding citizen science and environmental monitoring: final report on behalf of UK Environmental Observation Framework. <http://www.ukEOF.org.uk/documents/understanding-citizen-science.pdf>
- 15 Dawson, R. J. (2011) Potential pitfalls on the transition to more sustainable cities and how they might be avoided. <https://doi.org/10.4155/cmt.11.8>
- 16 EU Cities' Mission on Adaptation - Integrating Mitigation and Adaptation Thematic Working Group (2025) Position Paper – Gaps and Opportunities for Better Integrating Mitigation and Adaptation. <https://futurium.ec.europa.eu/hr/eu-mission-adaptation-community/resources-and-outputs/twg-output-position-paper-gaps-and-opportunities-better-integrating-mitigation-and-adaptation>
- 17 EU Cities' Mission on Adaptation - Integrating Mitigation and Adaptation Thematic Working Group (2025) Position Paper – Gaps and Opportunities for Better Integrating Mitigation and Adaptation. <https://futurium.ec.europa.eu/hr/eu-mission-adaptation-community/resources-and-outputs/twg-output-position-paper-gaps-and-opportunities-better-integrating-mitigation-and-adaptation>
- 18 O'Donnell, D., & Sovacool, B. K. (2026) Cities need an integrated and holistic approach to health adaptation in climate planning. <https://www.nature.com/articles/s44284-025-00364-1>
- 19 European Commission (2025) European Climate Resilience and Risk Management – Integrated Framework. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/adaptation-and-resilience-climate-change/european-climate-resilience-and-risk-management-integrated-framework_en
- 20 European Commission (2024) Political Guidelines 2024–2029. https://commission.europa.eu/document/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en
- 21 European Environment Agency (2025) Adaptation Dashboard: Catalonia, Spain. <https://discomap.eea.europa.eu/adaptation-dashboard/>
- 22 European Environment Agency (2024) Urban adaptation in Europe: what works?. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/urban-adaptation-in-europe-what-works>
- 23 Project EnRoute. <https://oppla.eu/enroute?page=1>
- 24 European Environment Agency (2025) Adaptation Dashboard: Warsaw City, Poland. <https://discomap.eea.europa.eu/adaptation-dashboard>
- 25 Kuchcik, M., Czarnecka, K., & Błażejczyk, K. (2024) Urban heat island in Warsaw (Poland): Current development and projections for 2050. <https://doi.org/10.1016/j.uclim.2024.101901>
- 26 Kuchcik, M., Czarnecka, K., & Błażejczyk, K. (2024) Urban heat island in Warsaw (Poland): Current development and projections for 2050. <https://doi.org/10.1016/j.uclim.2024.101901>
- 27 European Environment Agency (2019) The climate change adaptation strategy for the city of Warsaw by 2030 with the prospects until 2050. https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/mission/knowledge-and-data/signatory-reporting/31185/Q8.1.1.2/strategia_2030_EN.pdf/@download/file
- 28 European Environment Agency (2024) European Climate Risk Assessment. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/european-climate-risk-assessment>
- 29 City of Sofia (2022) 2030 Climate Neutrality Action Plan. <https://www.sofia.bg/documents/d/guest/2030-climate-neutrality-action-plan>
- 30 World Bank Group (2024) Europe Urgently Needs to Increase Its Disaster and Climate Resilience. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/05/15/europe-urgently-needs-to-increase-its-disaster-and-climate-resilience>
- 31 European Union (2023) Analysis of information provided by the signatories of the charter of the Mission Adaptation to Climate Change. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2023-03/ec_rtd_charter-signatories-survey-report.pdf
- 32 EU Cities' Mission on Adaptation - Transformational Adaptation Thematic Working Group (2025) Understanding Transformational Adaptation: A shared vision across EU Horizon projects. <https://futurium.ec.europa.eu/en/eu-mission-adaptation-community/resources-and-outputs/twg-output-policy-brief-understanding-transformational-adaptation-shared-vision-across-eu-horizon>
- 33 Climate City Capital Hub. <https://netzerocities.eu/capital-hub/>
- 34 Health and Environment Alliance (2025) Position paper: Financing zero pollution and climate resilience action for better health in the next EU budget 2028-2034. https://www.env-health.org/wp-content/uploads/2025/04/HEAL-position-paper-Next-EU-budget-and-health_2025.pdf
- 35 Health and Environment Alliance (2024) Briefing: how clean air action can help address socio-economic health inequalities. https://www.env-health.org/wp-content/uploads/2024/12/HEA_Clean-Air-Brief_2024.pdf

Данните, представени в тази инфографика, са събрани като част от проекта UBDPolicy: UBD Policy означава политика за тежестта на заболяванията в градовете (Urban Burden of Disease Policy). Този проект, финансиран от ЕС, има за цел да оцени здравните и социалноикономическите разходи и ползи от качеството на въздуха, шума, липсата на градски зелени площи, топлината и температурата, физическата активност и неравнопоставеността в близо 1000 европейски града в ЕС и да проследи тригодишните тенденции и въздействията на градоустройството планиране, планирането на транспорта и политиките в областта на околната среда.

**Funded by
the European Union**

Този проект е финансиран от Рамковата програма на Европейския съюз „Хоризонт Европа“ (HORIZON) по OC № 101094639 – THE URBAN BURDEN OF DISEASE ESTIMATION FOR POLICY MAKING (UBDPolicy).

Редактор: Claudio Lanza - Health and Environment Alliance (HEAL)

Редактор: Silvia Gómez, Sasha Khomenko, Clara Castelló, Mark Nieuwenhuijsen - ISGlobal, Anne Stauffer, Marianne Chagnon, Helena Uhl - HEAL

Дизайн: Helena Uhl - HEAL, Noble Studio

Публикувано: March 2026